

TRACTATUS TERTIUS.

48

riorem, quia correspondent sibi invicem imperare & obedire : Sed ratio seu intellectus est id quod in homine superior & præstantius est, juxta illud Aristotelis 10. Ethic. cap. 7. Mens est eorum omnium qua in nobis sunt præstantissima : Ergo imperare ad intellectum pertinet.

14. Tertiò siuadetur eadem pars ratione D. Thomæ h̄c quæst. 17. artic. 1. Imperare alicui est ordinare ipsum ad aliquid, ei intimando & denunciando quid debeat agere, vel omittere : Sed ordinare, intimare, & denunciare, ad rationem pertinent : Ergo imperare est actus rationis. Major patet, non potest enim superior aliud velle & & imperare, nisi ad hoc agendum hominem ordinet, ei intimando & denunciando ut illud faciat. Minor verò probatur quoad utramque partem, in primis enim ordinare unum ad aliud, est unum cum alio conferre : Sed collatio unius cum alio ad intellectum practicum spectat, sicut ad speculativum illatio unius ex alio : Ergo ordinare ad intellectum pertinet. Unde Aristoteles 2. metaph. cap. 2. ait quod *Sapientis est ordinare*, & D. Thom. qu. 6. de verit. artic. 1. quod *solum rationis est dirigere & ordinare*. Deinde intimatio & denunciatio nihil aliud est quam quædam manifestatio, seu declaratio, & locutio : At manifestare & loqui pertinet ad intellectum, qui est velut os aut lingua substantiæ spiritualis, juxta illud Psal. 31. *Os justi meditabitur sapientiam* : Ergo & intimare ac denunciare.

Quod autem imperium actum voluntatis necessariò presupponat, manifestum est, supponit enim electionem voluntatis, à qua libertatem, & efficaciam motivam, seu vim movendi participat, ut §. præcedenti declaravimus. Ex quo fit debilitatem imperij provenire in nobis ex ægritudine & infirmitate voluntatis, quæ interdum non plenè & perfectè vult bonum quod facit, & malum quod non vult agit, ut eleganter declarat Augustinus lib. 8. Confess. cap. 9. his verbis: *Imperat animus, ut velit animus, nec facit tamen. Unde hoc monstrum: Non ex toto vult, non ergo ex toto imperat, nam in tantum imperat, in quantum vult. Voluntas imperat, non utique plena imperat, ideo non est quod imperat. Non igitur monstrum partim velle, partim nolle, sed agiendo animi est, quia non totus assurgit, veritate siblegatus confuetudine prægravatus.*

15. Ex his intelliges, actum imperij sic posse describi: Imperium est ordinativa, cum motione quadam, intimatio alicujus operis execundi. Imperium enim, ut patet ex dictis, tria importat, seu ex triplici actu coalescit, nempe ex motione, directione, & intimatione: primum habet à voluntate, quæ est primum movens quantum ad exercitium; alia verò ab intellectu, ad quem pertinet ordinare, & loqui. Nam illæ dñe potentiae in suis operationibus se mutuò juvant, intellectus enim dirigit voluntatem, & illam determinat quantum ad speciem actus; voluntas verò movet intellectum, illumque determinat quantum ad exercitium. Quod nonnulli egregiè explicant emblemate duorum hominum, quorum unus est cœcus, & alter claudus; cœcūque claudū gestar humeris, claudus verò cœcum dirigit oculis suis, & ut loquitur Alciatus: *Mutuat ille oculos, mutuas ille pedes.*

16. Objicies primò contra primam partem assertionis testimonia D. Augustini, & S. Thomæ, qui interdum insinuare videntur, imperium esse actum voluntatis. Ille enim 8. Confess. cap. 9. ait: *Voluntas est quia imperat. Iste verò infra q. 71. art. 6.*

ad 2. probat quod præmista causa peccati est voluntas, quia ipsa imperat omnes actus voluntarios, in quibus solum invenitur peccatum.

17. Sed facile respondetur, vel eos loqui de imperio largè & impropriè sumpto, prout significari idem quod mouere in finem, quo pæcto charitas actus omnium virtutum imperare dicitur, quatenus ex motione charitatis actus omnium aliarum virtutum ad dilectionem Dei, seu ad Deum summè dilectionum ordinantur. Vel si loquantur de imperio strictè sumpto, de quo in præsenti agimus, solum intendunt illud esse à voluntate, non substantialiter & elicitive, sed causaliter & originative; quia voluntas ex intentione finis, & electione mediiorum, movet intellectum ad cli- ciendum actum imperij.

18. Objicies secundo: Ad eum potentiam formaliter pertinet imperium, ad quam pertinet dominium, cum imperare sit proprius actus domini & superioris in subditos: Sed dominium formaliter residet in voluntate, qua aliatum potentiarum domina seu regina appellatur, non verò in intellectu: Ergo imperium est formaliter actus voluntatis.

19. Respondeo distinguendo majorem: ad quam pertinet dominium, quoad vim movendi, nego Majorem: quoad vim denuntian i, intimando, & ordinando, concedo Majorem. Similiter distinguo Minorem dominium residet formaliter in voluntate, quantum ad vim movendi & applicandi, concedo Minorem. Quantum ad vim denuntiandi, intimando, & ordinando, nego Minorem, & Consequentiam. Dominium itaque duo dicit, scilicet efficaciam motivam, & vim denuntiativam, & directionem; primum ad voluntatem pertinet, quæ idcirco aliarum potentiarum domina & regina appellatur, nam motio earum quantum ad exercitium à voluntate incipit: alterum verò ad intellectum, cuius est ordinare, denunciare, & intimare, unde etiam rex aliarum potentiarum dicitur, quia illas regit mediante prudentia. Imperium ergo pertinet substantialiter ad potentiam ad quam pertinet dominium, non quoad vim movendi, sed quoad vim dirigendi; quia cum pertineat ad imperium rationabiliter procedere, debet non tantum mouere & impellere subditos, sed rationabiliter & moderate regere, quod fit per prudentiam, & rationis directionem.

20. Objicies tertio: Omnis actus intellectus vel est simplex apprehensio, vel judicium, vel discursus, non enim alia nisi tres illæ mentis operationes à Philosophis assignantur: Sed imperium non est simplex apprehensio, neque judicium, neque discursus: Ergo non est actus intellectus, sed voluntatis.

21. Respondent aliqui ex nostris Thomistis, imperium pertinere ad secundam mentis operationem, & esse judicium practicum subsequens electionem, quod judicium practicum appellant, ut illud distinguant à judicio regulante electionem, quod practicum simpliciter dicitur.

22. Sed contra: In omni judicio intellectus invenitur veritas vel falsitas: Sed in imperio neque veritas neque falsitas reperitur: Ergo imperium non est judicium practicum subsequens electionem. Minor probatur, nam quando aliquis imperat alterifac hoc, neque dicit verum, neque falsum, quia non assurit aliquid esse vel non esse, unde aliquis non dicitur verò vel falsò alteri imperare, sed benè vel male.

23. Melius ergo responderetur cum D. Thom.

DE ACTIBUS HUMANIS.

49

ma 2.2. qu. 3. art. 1. ad 3. tres mentis operationes quæ à Philosophis communiter assignantur, pertinent ad intellectum speculativum, ad practicum verò pertinere alias actus distinctos, quales sunt oratio & imperium.

24. Observandum tamen est, quod licet imperium non sit formaliter judicium, in illo tamen judicium aliquod virtualiter reperitur; æquivallet enim huic judicio, *hoc tibi faciendum est*, vel *expedit tibi ut hoc facias*, & idè dicitur judicium prædictum, ad distinctionem judicij antecedentis electionem, quod licet sit practicum prædictum respectu electionis, efficaciter movendo hic & nunc voluntatem ad eam, eliciendam, est tamen practicum tantum speculativum, respectu executionis mediiorum, quia solum proponit ejus convenientiam per modum simplicis enuntiationis, nō verò per modum intimationis impulsivæ.

CAPUT IX.

De moralitate actuum humanorum in communi.

1. C um humanorum actuum naturam seu esse physicum moralitas consequatur, postquam illos in esse physico, & ut ad ordinem nature pertinet, consideravimus, consequens est ut de illorum moralitate, seu bonitate & malitia morali, differamus. Verum quia notitia gradus generici non parum juvat, ut species sub illo contentæ perfectè dignoscantur, de moralitate in communione prius agendum est, & quid illa sit, quidve supra libertatem addat, breviter explicandum.

2. Suppono ergo tanquam certum, libertatem esse quidem fundamentum moralitatis actuum humanorum, non tamen ipsam moralitatem formaliter, cum prius intelligatur libertas in actibus humanis, quam moralitas, prius enim cōcipimus, intellectu proponente aliquod objectum cum indifferentia, voluntatem in illud cum indifferentia rendere (in quo formaliter consistit libertas) quam habere esse morale in suo actu; imò ex eo tanquam à ratione à priori habet esse morale in suo actu, quod tendat in objectum cum indifferentia, quia ex eo actus habet quod sit mensurabilis per regulas morum. Addo quod, si nulla esset regula morum, putat nulla lex, adhuc posita indifferentia judicij in intellectu, intelligeretur libertas in actibus voluntatis, & tamen in tali casu nulla esset in eis moralitas: Ergo moralitas non est formaliter ipsa libertas. Unde quando S. Th. interdum ait actū voluntatis esse humanum, in quantum est liber, vel in quantum procedit à deliberatione rationis, ly in quantum, in sensu causali, non formalis, accipiendū est.

3. Moralitas ergo actuum humanorum constituit formaliter in relatione actus liberi ad regulas morum: Tum quia ratio moralitatis in actibus humanis pertinet ad genus mensurabilis & regulabilis per regulas morum: mensurabile autem, ut tale, dicit ordinem ad mensuram. Tum etiam, quia de moralibus eodem proportionali modo debemus philosophari, sicut de artificialibus: Sed in artificialibus tota formalis ratio artefacti, sumitur ex ordine ad ideam & regulas artis, quæ sunt in mente artificis: Ergo & in moralibus tota formalis ratio moralitatis debet sumi ex ordine seu relatione quam actus humani dicunt ad suam regulam seu mensuram.

Pars II.

4. Hæc autem relatio non est rationis, sed realis, cum conveniat actibus humanis independenter ab omni fictione intellectus; nam revera & à parte rei actus humani sunt moraliter boni vel mali, meritorij vel demeritorij, laude aut vituperio digni. Non est tamen prædicamentalis, sed solum transcendentalis: Tum quia bonitas moralis habet contrarium, nempe malitiam moralē; relationem autem prædicamentali nihil est contrarium. Tum etiam, quia relatio prædicamentalis respicit terminum, ut purè terminum, habitudo autem ad objectum ut subditum regulis morum, in qua moralitas actuum humanorum constituit, non respicit illum ut purum terminum, sed ut specificativum, & causam formalem extrinsecam. Tum denique, quia relatio prædicamentalis dependet ab existentia termini, quo desinente evanescit: moralitas verò non ita, cum possit dari actus complacentia de bono præterito bonis; & delectatio inorosa de actu præterito malo perversa.

5. Ex his intelliges discrimen inter esse morale moneta v.g. & esse morale actuum humanorum: valor enim monetæ, & pretium rerum venialium, directè & immédiatè à voluntate vel intellectu humano sumitur: moralitas autem actuum humanorum, licet leges divinas & humanas supponat, ab illis tamen immediatè non sumitur, sed ab ordine transcendentali quem hujusmodi actus dicunt ad objectum ut regulis morum subiectum, qui ordo est realis & illis intrinsecus. Nec obstat quod objectum interdum non sit reale, vel realiter existens, licet enim ordo prædicamentalis requirat terminum existentem, transcendentalis tamen potest versari circa non existentes, & circa non entia, ut constat in logica, quæ licet sit scientia realis, versatur tamen circa secundas intentiones, quæ in objectis nihil reale ponunt. Item dignitates & honores, jurisdictionem, præcedentiam, & alia similia realibus actibus desideramus, & ambimus, & tamen non sunt nisi denominations & entia rationis.

6. Dices idem numero actus, sine aliqua reali mutatione, potest fieri de bono malo, imò & de non morali moralis, ut constat in eis carnium continuato à feria quinta in feriam sextam, qui sine reali mutatione, propter extrinsecam mutationem temporis efficitur malus moraliter, & in motu primo, qui si continuerit, advertente ratione, de non morali sit moralis, sicut de non libero liber: Ergo moralitas non est aliquod reale & intrinsecum actibus humanis, sed merum ens rationis, vel denominatio purè extrinseca.

Respondeo negando Antecedens, quando enim actus mutatur de bono in malum, aut de non morali in morale, mutatur intrinsecè in esse moris, quia tunc suscipit novum modum realis, seu novum respectum ad objectum, qui ordo actibus humanis realiter inheret, ut de relatione ad finem dicit D. Thomas h̄c art. 4. ad 2.

7. Instabis, ille ordo non est prædicamentalis, sed solum transcendentalis, ut supra diximus: Ergo non inhæret. Consequens patet, ordo enim transcendentalis, cum non distinguatur à fundamento, sicut prædicamentalis, non inhæret subiecto, sicut ille.

Respondeo actus humanos & morales duplē, cum habitu in ad objectum regulis morum subiectum importare; unam transcendentalē, quā illud ut specificativum & causam formalem extrinsecam respiciunt, saliam prædicamentalem,

E que

TRACTATUS TERTIUS.

50

quæ idem objectum per modum puri termini & correlativi attingit. Prima prius in objecto intellegitur, unde aliam fundat, quæ actibus humanis realiter inhæret, & de ista loquitur S. Thomas, cùm ait quod *relatio in finem inhæret actioni*. Potest hoc explicari exemplo scientiarum, quæ duplē dicunt habitudinem ad objectum, unam transcendentalē, per quam specificantur; alteram predicationalem, quæ est mensurabilis ad mensuram, & ad tertium genus pertinet, ac priorē ut rationem fundandi presupponit; unde licet prima non inhæret subjecto, bene tamen secunda.

CAPUT X.

De speciebus moralitatis.

1. **M**Orale genus de quo capite præcedenti tractatum est, dividitur in duas species bonitatem scilicet & malitiam moralem: Bonitas moralis consistit in respectu transcendentali ad objectum ut consonum regulis morum, ut evidenter colligitur ex principijs capite præcedenti statutis. Cùm enim bonitas sit species moralitatis, debet ex parte generis importare idipsum quod importat moralitas, subindeque modum illū habitudinis in quo moralitas essentiam collocavimus. Ex parte vero differentiæ, nihil aliud potest addere, nisi quod talis habitudo sit ad objectum ut consonum regulis morum; tum quia per hoc distinguitur à malitia, que respicit objectum dissonum: tum etiam quia bonitas cuiuslibet rei est conformitas cum sua regula, ac proinde bonitas actus humani, debet esse conformitas cum regula talis actus, quæ est recta ratio.

2. Confirmatur: Bonitas moralis, cùm pertinet ad genus mensurabilis & regulabilis per regulas morum, & mensurabile, ut tale, dicat ordinem ad mensuram, non potest consistere in modo absoluto, actui humano superaddito, sed solum in aliquo respectu ad ipsius mensuram: Sed talis respectus non est rationis, ut constat ex dictis capite præcedenti, neque prædicamentalis, cùm non tendat ad terminum sub ratione puri termini, sed illū per modum specificativi & causa formalis extrinsecæ respiciat, & interdum tendat in objectum non existens, sicut cùm quis apperit bonum possibile: Ergo solum potest esse respectus transcendentalis ad objectum ut consonum regulis morum.

3. Objicies: D. Thom. h̄c q. 18. art. 1. explicans essentiam bonitatis moralis, non meminit talis respectus seu habitudinis, sed collocat illam in plenitudine essendi, ut scilicet actioni humanae nihil deficit ex his quæ suo esse congruant, cuiusmodi sunt debitus finis, debita quantitas, debitus locus &c. Ergo nō in tali respectu seu habitudine sed in horū collectione, prædicta bonitas cōsistit.

4. Confirmatur: Idem S. Doctor ibidem parificat bonitatem moralem cum naturali: Sed ad bonitatem & perfectionem in rebus naturalibus, non est necesse aliud ponere quam collectionem omnium eorum quae ad rei integratatem & plenitudinem requiruntur & debent concurrere, ut constat inductione in quacumque re naturali, ut homine, equo, flore, &c. quæ tunc habent bonitatem & perfectionem, cùm nihil illis defit ex his quæ ad eorum integratatem & plenitudinem necessaria sunt: Ergo similiter bonitas moralis actuū humanorum cōsistit in collectione om-

nium quæ ad eos requiruntur, sine ordine vel habitudine superaddita.

5. Ad objectionem respondeo quod quando S. Thomas dicit bonitatem moralem actuū humanorum cōsiderere in plenitudine essendi, quam cōstituit in collectione objecti, finis, & circumstantiarum debituarum, non loquitur in sensu formalis, sed causalī, & solum intendit quod habitudo ad objectum consonum rationi, in qua bonitas moralis formaliter cōsistit, necessariō presupponit in actu morali debitum objectum, finem & circumstantias, eaque omnia exigit ad hoc ut in tali actu resultet. Unde exemplum quod assert de bonitate physica, tenet quantum ad aliquid, non quantum ad omnia. Paritas in eo cōsistit, quod sicut ad hujusmodi habitudinem requiritur quod res habeat omnes per se actiones & formas sibi debitas secundum exigentiam propriae naturæ, & qualibet deficiente res ex ea parte dicitur mala & imperfecta; ita ad bonitatem humanae actionis opus est omnibus quæ recta ratio postulat, & per quaecumque defectum & carentiam illorum, redditum mala & peccaminosa. Ratio autem discriminis est, quia in rebus absolutis, qualis est substantia, regula bonitatis non est aliquid extrinsecum, sed ipsum subiectum, & propterea tota bonitas sumitur ex convenientia ad illud, neque est aliud præter ipsas formas quæ subiecto convenienti. In actionibus vero quantum totum esse est in ordine ad objectum, tota bonitas est respectiva, & propterea aliud est quod requiritur per modum termini, ut talis bonitas resultet, scilicet objectum convenientis, finis rectus, & circumstantiae debitis, & aliud ipsa bonitas quæ ex illorum collectione & concurrentia in actu humano consurgit. Ex quo pater responsio ad Confirmationem.

6. Ex dictis de bonitate morali facilè colligitur quid si dicendum de malitia morali, quæ est altera species moralitatis illi opposita; supposito enim quod talis malitia cōsistat in positivo (ut magis communiter docent Theologi, & ostendimus in tractatu de peccatis) non potest in alio cōsistere, quam in habitudine transcendentali ad objectum ut dissonum regulis morum; cùm debeat in ratione generica moralitatis convenire eam bonitate, subindeque secundum gradum genericum importare habitudinem illam in qua moralitas formaliter cōsistit; in ratione vero specifica debet cōstitui per habitudinem ad objectum, oppositam ei quæ cōstituit bonitatem moralē: Unde cùm bonitas moralis cōsideratur per habitudinem ad objectum ut consonum regulis morum; malitia moralis debet cōstitui per ordinem transcendentalē ad objectum, ut illis dissonum ac disforme. De quo fūsius in tractatu de peccatis cap. 8.

7. Quæres, an actus indifferentes ex objecto & secundum suam speciem, ut levare festucam, colligere flores, & similia, sint verè morales, subindeque indifferentia sit aliqua species moralitatis, media inter bonitatem & malitiam?

Respondeo illos posse dici morales initiativæ & radicaliter, quatenus ex deliberata voluntate procedunt, & ex fine aut circumstantijs possunt induere moralitatem, & in hoc sensu D. Thom. q. 2. de malo art. 5. illos appellare morales secundum suam speciem; illos tamen non esse morales formaliter, & completere, quia moralitas formalis & completa sumitur ex subjectione ad leges, quæ sunt regulæ moralitatis actuū humanorum, ut cōstat ex dictis capite præcedenti:

Actus

DE ACTIBUS HUMANIS.

51

Actus vero ex objecto & specie indifferentes, non cadunt sub lege positivæ, sed tantum negatiue; in quantum lex non curat de ipsis, & ab illis statim dispositionem retrahit, quod ad moralitatem non sufficit.

8. Dices: D. Thomas infra q. 92. art. 2. ait quod lex habet tres actus, scilicet prohibere, præcipere, & permittere. Et addit: *Sunt autem tres differentiae actuum humanorum. Quidam autem sunt actus malorum ex genere, sicut actus visiosi, & respectu horum lexis habet prohibere. Quidam vero ex genere suo sunt actus indifferentes, & respectu horum lexis habet permittere: Ergo circa actus indifferentes datur aliquis specialis actus legis, scilicet permisso.*

9. Confirmatur: Nihil est in rerum natura, sive malum, sive bonum, sive indifferens, quod non cadas sub lege æternæ, quæ est prima regula totius moralitatis: Ergo actus indifferentes sunt subiecti saltu legi æternæ.

9. Pro solutione hujus argumenti sciendum est, permittere dici actum legis positivum & negatiuum. Dicitur actus positivus, uno tantum modo, quando scilicet lex dispensat in aliquo quod debebat fieri, v.g. in recitatione officij, in jejamo, & similibus quæ lex præcipit, & in quibus superior ex juxta & legitima causa dispensat. Dicitur vero actus negativus quadrupliciter. Primo quando lex non præcipit quod melius est: Sic matrimonium dicitur permisso, quia virginitas non est in precepto. Secundo quando lex non prohibet: sic convolare ad secundas nuptias dicitur permisso, quia non est prohibitum. Terzi quando aliquid non impedit, cum possit: sic Deus dicitur permittere peccatum, quia illud non impedit. Quartu quando lex non puniit aliquod malum ad vitandum deterius. Quando ergo D. Thomas docet permittere esse actum legis, vel loquitur de permissione positiva, quæ lex dispensat in aliquo quod erat prohibitum, & non liberari fieri, illudque permittit, v.g. comedere carnes tempore quadragesimæ, aut nubere cum consanguinea in secundo gradu, qui actus non sunt indifferentes, sed boni, cum sint conformes legi dispensanti, & tollenti ab objecto deformitatem quam a illis haberet. Vel loquitur de actu negativo, qui non sufficit ad moralitatem, cùm ad eam requiratur, ut actus positivæ legi subiectas sit.

10. Ad confirmationem distinguendam est antecedens: Nihil est quod non cadas sub lege æternæ, ut est ratio divina providentia, & in ordine ad Deum, transeat. Quod non cadas sub lege æternæ, prout est regula voluntatis creatæ, ac proinde in ordine ad nos, negatur. Enimvero lex æternæ potest considerari: vel ut est ratio divina voluntatis, quæ regulantur actus ipsius Dei in productione & gubernatione creaturatum; vel ut medio dictamine rationis participatur a nobis, & applicatur ad regulandum actus nostros, prout a nobis liberè exercentur. Primo modo sub illa cadunt omnia quæ sunt in rerum natura, sicut omnia cadunt sub providentia & voluntate divina. Secundo autem modo ea solū cadunt sub illa quæ cadunt sub hominis potestate, secundum quod de illis ratio dictat esse ab homine facienda; & quia de indifferentibus secundum se nihil dictat, id est prout sic non cadunt sub predicta lege, atque adeo ex habitudine ad illam non recipiunt aliquam speciem moralitatis.

11. Ex his intelliges, indifferentiam non esse aliquam speciem moralitatis, medium inter boni-

Pars II.

E 2 dicimus,

CAPUT XI.

De principijs moralitatis actuū humanorum.

1. **T**ria sunt principia moralitatis actuū humanorum, nempe objectum, circumstantia, & finis, de quibus breviter hic agendum est.

§. I.

Prima & specifica moralitas actuū humanorum sumitur ex objecto.

2. Probatur ratione D. Thom. h̄c art. 2. Siccut in naturalibus prima & specifica bonitas rei naturalis sumitur ex forma quæ dat illi speciem, ita in moralibus prima & specifica bonitas moralis attendi debet ex forma quæ dat speciem actuū humano: Sed objectum se habet ut forma dans speciem actuū morali: Ergo ab eo sumitur prima & specifica bonitas moralis in actuū humanis. Major patet, Minor probatur. Omnis motus & via ad terminum, respicit ipsum tanquam propriam formam, quia comparatur ad eum veluti potentia ad actum, & sicut determinabile ad determinativum: Sed actus est essentialiter via & tendentia in objectum: Ergo illud se habet ut forma dans illi speciem.

3. Confirmatur: Actus humanus, tam in esse moris, quam in esse physico consideratus, est essentialiter respectivus: Ergo debet sumere primā suā moralitatis speciem ab eo quod primariō respicit: Sed priū quod respicit est objectum, circumstantia enim attingit tantum secundariō & ex consequenti: Ergo sumit primā suā moralitatis speciem ab objecto, non quidem in esse rei, sed in esse moris considerato, cùm diversi actus voluntatis, quorum unus est bonus, & alter malus, possint ferri in idem objectum in esse rei & entitativo: nam eadem pecunia potest esse objectum furti & restitutionis, idem cibus objectum gulae & temperantiae, eadem foemina matrimonio conjuncta objectum adulterij & actus conjugij. Quemadmodum in scientijs eadem conclusio, ut attingitur & demonstratur per diversa media, pertinet ad diversas scientias. Unde sicut unitas scientiarum sumitur ab objecto, non in esse rei, sed in esse scibilis spectato; ita prima & specifica actuū humanorum moralitas est ex objecto, non in esse rei, sed in esse moris, & ut consonat vel dissonat recte rationi, considerato.

4. Observandum tamen est, quod quando